

Гарницька А. В.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Ю. М. Нідзельська*

Специфіка вербалізації концепту ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ у сучасній англійській мові

Перш за все, варто зазначити, що сучасний когнітивний підхід у мовознавстві ототожнюється саме з пізнанням предметів та явищ через мову. Відтак, у центрі досліджень знаходиться людина, її мовна здатність є частиною її когнітивної діяльності, що знаходить вираження у працях зарубіжних та вітчизняних лінгвістів, зокрема Р. Джекендоффа, Дж. Лакоффа, Р. Лангакера, Дж. Міллера Ч. Філлмора, О. Кубрякової, А. Белової.

Актуальність представленої статті зумовлена зацікавленістю мовознавчих розвідок співвідношенням мисленнєвої сфери та мови, перебігу ментальних процесів, особливостями концептуалізації світу, вивченням різних концептів за результатами процесів їхньої вербалізації. **Об'єктом** дослідження є вербальні засоби реалізації концепту ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ в межах сучасної англійської мови. **Предметом** вивчення виступають семантичні, лінгвокогнітивні, лінгвокультурологічні, аксіологічні аспекти засобів вираження цього концепту в сучасній англійській мові. **Мета** розвідки полягає у виявленні когнітивних і комунікативних особливостей концепту ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ шляхом визначення специфіки функціонування його мовних та мовленнєвих засобів в межах сучасного англійського дискурсу.

Сутність концепту належить різним наукам: мовознавству, літературознавству, філософії, психології. Як правило, дослідники пропонують різні дефініції концепту. Так, науковці, які працюють у руслі лінгвокультурології (С. Воркачов, В. Карасик) при визначенні концепту вважають основним аспектом його етнокультурну обумовленість.

Представники когнітивної лінгвістики (О. Кубрякова, З. Попова) наголошують на ментальній сутності концепту. У науковому обігу існує багато дефініцій концепту. Ми підтримуємо думку, що *концепт* варто вважати терміном, що слугує для роз'яснення ментальних і психічних ресурсів людської свідомості та тієї інформаційної структури, яка відображає знання, досвід людини [1].

Здійснюючи дефініційний аналіз варто зазначити, що здорове харчування (здорова дієта, англ. *healthy diet*, або такі варіанти, як: *healthy food, healthy eating*) є харчуванням, яке забезпечує ріст, нормальну життєдіяльність людини, сприяє зміцненню її здоров'я. Дотримання правил здорового харчування скорочує ризик захворювань. В словнику Мерріам Вебстер запропоновано таке визначення: *Health food – a food that is believed to be good for your health, a food that has no artificial ingredients; a food promoted as highly conducive to health.* У цьому словнику представлено такі приклади: *He eats only health food; She shops at the health-food store; The restaurant offers a variety of health foods* [6], отже *health* використано в атрибутивній функції у реченні. В іншому словнику зафіксовано дефініцію: здорове харчування – це продукти харчування, які добре впливають на організм людини, адже не містять штучних хімічних речовин, цукру, жиру [2].

Існує система синонімічних відносин, в які вступає концепт, що дозволяє зробити висновки про його місце в лексико-семантичному просторі англійської мови. Отже, розглянемо синонімічний ряд концепту ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ, він відображається у таких лексемах: *fiber, low-calorie food, low-fat food, natural food, nonfat food, organic food, roughage, nutrient food, fiber, mineral food, nutriment food, supplements, vitamin food, substantial meal, three-course meal* [5], які перебувають в близьких відносинах між собою. Щодо антонімів, вони представлені такими лексемами: *delicate, feeble, gentle, inactive, infirm, lazy, unhealthy, poor* [5], які володіють протилежними значеннями.

Необхідно зазначити, що сутність концепту доповнюється системою паремій, що має носій певної мови. До того ж, афоризми містять в собі досить велику кількість ознак, лексичних, синтаксичних, які віддзеркалюють особливості концептосфери ХАРЧУВАННЯ, наприклад: «*Eat food. Not too much. Mostly plants*» (Michael Pollan), де чітко простежується тенденція до лаконічних тверджень та імперативів, що надає контексту категоричності; у прикладі «*The healthy man is the **thin** man. But you don't need to go hungry for it: Remove the flours, starches and sugars; that's all*» (Samael Aun Weor), було використано лексичну одиницю «thin», підкреслено вагомість тримати себе у хорошій фізичній формі, не мати надмірну вагу, адже струнка людина, як правило, асоціюється із здоровою.

Нашу увагу привернуло використання анафоричного повтору: «*I don't go long without eating. I never starve myself: I grab a healthy snack*» (Vanessa Hudgens), за допомогою такого механізму твердження відображає категоричність судження, звучить суб'єктивно. Існують інші сталі вислови, які пов'язані з дієтою, наприклад, «*When **diet** is wrong **medicine** is of no use. When **diet** is correct **medicine** is of no need*» (Ancient Ayurvedic Proverb), у такому прикладі також було використано повтори.

З іншого боку, функціонують в англійській мові прислів'я та афоризми, які використовуються у доменах овочі та фрукти, корисні продукти харчування, наприклад: «*The more colorful the food, the better. I try to add color to my diet, which means vegetables and fruits*» (Misty May-Treanor), у прикладі зображено структуру *the more – the better*; «*I eat egg whites a lot. Aside from that, I eat everything. I try to avoid too much oily food, but I do eat carbs. I have to have a balanced diet*» (Genelia D'Souza), у прикладі представлено самонаказ особи, використано повтори *I*, експліковано стверджувальні та заперечні конструкції як спонування до певних дій або навпаки їх уникнення; «*Forbidden fruit is **sweetest***», тобто заборонений плід – найсолодший, де використано найвищий ступінь порівняння прикметника.

Також ми розглянули ідіоматичну спрямованість концепту ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ, було виділено певні фразеологізми (стійкі словосполучення, які сприймаються, як єдине ціле, вживаються носіями мови в усталеному оформленні), що втілюють цей концепт, які у своєму складі містять так звані *корисні інгредієнти*, а саме: *to be full of beans* – бути енергійним, *to walk on eggshells* – бути обережним, *apple of his eye* – улюблена річ, *as easy as apple pie* – щось досить просте та ін.

Механізм створення метафори криється у тому, що з різних логічних класів беруть два різних предмета, які ототожнюються на основі певних спільних ознак. Створення метафори пов'язане з концептуальною системою носіїв мови, з їх оцінками. Відтак, розглядаючи певні твердження, можна виділити метафори, які виражають концепт ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ, наприклад: «*Let food be thy medicine, thy medicine shall be thy food*» (*Hippocrates*), варто підкреслити існування метафоричного перенесення за напрямом ЇЖА – ЛІКИ, яке виражає лінгвоконцепт ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ, до того ж, у цьому ж контексті зафіксовано повтор *їжа – ліки, ліки – їжа*. Метафора є полісемантичною, у використанні закодовано певні характеристики ліків, які здатні вилікувати, зменшити біль, покращити самопочуття, вони ж екстраполюються на їжу, відбувається концептуалізація однієї абстрактної сутності через іншу абстрактну.

Крім того, варто розглянути такий приклад: «*Your diet is a bank account. Good food choices are good investments*» (*Bethenny Frankel*), у ньому представлено когнітивне перенесення ДІЄТА – БАНКІВСЬКИЙ РАХУНОК; чим більше ми вкладаємо у свій організм поживних речовин, тим більш здоровим він є, так само відбувається із банківським рахунком, чим більше коштів ми вкладаємо, тим більше отримуємо, вибір щодо їжі є інвестиціями, таким чином концептуалізуємо дещо абстрактне через дещо конкретне.

На нашу думку, термін «*healthy food*» є актуальним в різних країнах, зокрема в США, адже там його почали застосовувати на протипагу поняттю «*junk food*». Існує універсальна опозиція *healthy food* :: *junk food*. Коли

вживають «*junk food*», часто згадують Макдональдс, це мережа закладів, яка пропонує, як правило, шкідливу їжу. Але тепер у Макдональдс можна придбати салати, наприклад: *Premium Bacon Ranch Salad with Buttermilk Crispy Chicken*. Тобто, поняття «*junk food*» може втрачати свій фактор шкідливості, відбувається меліорація його значення.

Розглядаючи поняття здорового харчування, варто згадати про вегетаріанство, спосіб харчування, коли людина не вживає продуктів, отриманих шляхом вчинення насильства, червоного м'яса, риби, морепродуктів. До того ж, вегетаріанці можуть відмовлятися від споживання субпродуктів тваринного походження. Варто представити деякі приклади, які допомагають краще розкрити поняття вегетаріанства, наприклад, «*Animals are my friends...and I don't eat my friends.*» (*George Bernard Shaw*), у прикладі метафорично представлено розуміння ТВАРИНИ – ДРУЗІ, а друзів, відповідно, не вживають у їжу, комплекс позитивних емоцій, що пов'язані із друзями, можуть переноситися на тварин.

За культурологічною спрямованістю, концепт ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ пов'язаний з концептом КАШРУТ, який належить до єврейської культури, розкриває єврейські закони щодо їжі. Етнокультурна маркованість концепту ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ може перетинатися з компонентами структури концепту КАШРУТ, що стосуються певних вимог до їжі, заборон. Словникові дефініції найповніше розкривають поняттєву складову концепту, містять інформацію про етимологію слова. Для кращого розкриття концепту КАШРУТ варто розглянути тлумачення лексичної одиниці *kosher*. Спочатку виокремимо *kosher* як прикметник: *kosher (prepared according to Jewish Law), honest, legal, trustworthy, customary, proper, genuine, authentic, legitimate*. *Kosher* як іменник може позначати їжу, яка приготовлена відповідно до єврейських релігійних звичаїв. В англійській мові використовують перехідне дієслово *to kosher (kasher)* та герундій *koshering* [3], що має значення “робити таким, що підходить, ритуально чистим, придатним для євреїв”. Найхарактернішою функцією *kosher* у

реченні є атрибутивна, наприклад: “*Is what I have done kosher with Mr Smith?*”; *a strictly kosher house* [4, с. 85], *strictly kosher restaurants, a kosher food store* [4, с. 84] та ін.

Таким чином, у представленому дослідженні ми розглянули три основні шари концепту поняттєвий, образний, ціннісний через аналіз дефініцій одиниць, які представляють концепт, метафоричних та гіперболізованих конструкцій, через вивчення ціннісних параметрів у сталих висловах. Організація концепту складна, він містить культурні складники. Детальніший аналіз етномаркованості представленого лінгвоконцепту знаходиться у *перспективі* подальших наукових пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кубрякова Е. С. Концепт. Концептуализация // Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова. – М.: Филологический факультет МГУ, 1996. – С. 90-94.
2. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/health-food>.
3. Dictionary.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dictionary.reference.com>.
4. Gershom Scholem From Berlin to Jerusalem. Memories of My Youth / Scholem Gershom; [translated from the German by H. Zohn]. – N. Y.: Schocken Books, 1988. – 178 p.
5. Health Synonyms, Health Antonyms. Thesaurus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thesaurus.com/browse/health%20food>.
Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/health%20food>